

ÖZET:

Bir Çelişkiler Sistemi: Türkiye'de Mimari Koruma ve İdeolojik Altyapısı

(İngilizce başlık: "A System of Contradictions: Architectural Conservation in Turkey and Its Ideological Infrastructure")

Uğur Tanyeli

Türkiye'de her mimari ve kentsel koruma tartışmasının sonuçta gelip dayandığı umut kırıcı bir nokta var. Pek çok konuda olduğu gibi koruma alanında da her tartışma bir "iyilerle kötüler" karşılaşması olarak naif, hatta çocuksu bir görünüme bürünüyor. Bu naif açıklama "pattern"ı çok ikna edici gözükken bir ekonomik kanıtla da destekleniyor. On yıllardır sürüp giden kronik bir ekonomik güvensizlik ortamı ve onun yarattığı müthiş spekülasyon basıncı, Türkiye'de toprağın parasal değeri dışındaki tüm niteliklerini - üzerinde konumlanan tarihsel miras da dahil olmak üzere - hiçe düşürmüştür.

Koruma mücadelesini iyilerle kötülerin kavgası olarak anlamlandıranların mevcut duruma ilişkin değerlendirmelerinde ikinci bir olumsuz etmen de yaygın toplumsal bilinçsizlik biçiminde formüle edilmiştir. Küçük eğitilmiş azınlığın kendi koruma-bilinçli yaklaşımını bilinçsiz çoğunluğa aşıladığında, korumanın önündeki sosyo-kültürel engelin kalkacağına inanılmaktadır.

Böyle bir ortamda sorulması gereken ilk soru, koruma problematiğinin gerçekten de bu denli açık ya da kendiliğinden tanımlı olup olmadığıdır. Koruma konusunda Türkiye'nin yüzyüze olduğu tek derin keskin bir ekonomik çıkar sorunundan mı ibarettir? Yoksa, kökleri toplumsal belleğin derinliklerinde gizli olan ve uzun kuramsal çözümlenmeleri gerektirecek kadar karmaşık bir gerçeklikler dizisiyle mi yüzyüze bulunmaktadır?

Bu bildiri, yukarıdaki son soruya verilen olumlu bir yanıtta yola çıkarak, koruma sorunsalının çağdaş Türk toplumunun ideolojik altyapısında nasıl tanımlanmış olduğunu sorgulamaya yöneliktir. Dolayısıyla, konunun ekonomik ve teknik içeriği bilinçli olarak ihmal edilecektir. Çünkü, yüzyüze olunan sorunsal öncelikle ontolojik niteliktedir. O halde, korumanın tali denebilecek ekonomik ve teknik yönleri üzerinde tartışabilmek için, önce onun bu toplumda bir düşünsel varlık alanı bulup bulamadığı sorgulanmalı, sonra da korumaya yönelik toplumsal talebin hangi biçimde somutlaştığı ya da somutlaşmadığı üzerinde durulmalıdır. Her alanda olduğu gibi, koruma alanında da talebin biçimi arzın ne nitelikte olacağını doğrudan etkiliyor. Toplumun zihinsel/ideolojik yapısı içinde korumaya nasıl bir varlık alanı tanımlanmışsa, gerçekler düzleminde de koruma o tanım çerçevesinde ortaya çıkabilecektir.

İdeolojiyi tanımlamak için sık sık kullanılan bir analogiye başvurulursa, ideoloji toplumlara üzerinde çeşitli rotalar çizebilecekleri bir harita sunmaktadır. Bu harita, maddi ve tinsel dünyanın özgül bir projeksiyon çerçevesinde yapılmış bir betimlemesidir. Benzetmeyi biraz daha zorlarsak, böyle bir haritanın betimlemediği ya da başka haritalardakinden farklı betimlediği bir gerçekliğin durumunun ne olacağını sorgulayabiliriz. Çağdaş Türkiye için böyle bir

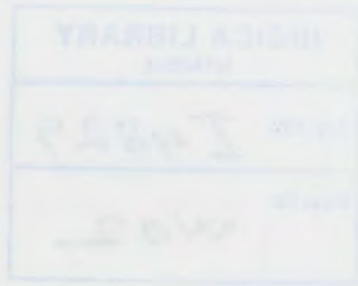

sorgulama yapıldığında, ortaya uzlaştırılması çok zor gözükken çelişkilerin çıktığını görüyoruz. Bunlar, bizi elimizdeki harita üzerinde betimlenmemiş kimi kültürel coğrafya biçimlerini aramaya götürüyor. Dahası, Türk koruma söylemi, ideoloji haritamızın ya da haritalarımızın içermediği bu noktalara ulaşan rotalar çizme çabası içindeymiş gibi de gözükmektedir.

İdeoloji haritamızla ya da haritalarımızla korumacı rotalarımız üç ana bölgede çelişiyor; ancak, daha kapsamlı bir çözümleme çalışması bunlara başkalarını da pekala ekleyebilir:

1. çelişki: Türkiye için geçerli ideolojik-historigrafik "pattern"larla koruma söylemi arasında.
2. çelişki: Batılılaşma ya da modernleşme ideolojisiyle koruma söylemi arasında.
3. çelişki: Ulusalçı ideolojiyle koruma söylemi arasında.

Bildiride bu çelişkiler incelenecek ve korumacı politikaların oluşmasını ve uygulanmasını nasıl etkiledikleri tartışılacaktır. Ancak, burada kimi ideolojik yönelimleri nitelerek için başvurulan ulusalcılık, Batılılaşma, modernleşme gibi terimlerin gündelik politik dildeki anlamlarından farklı kullanıldığı özellikle belirtilmelidir.

sonuçta yapıldığında, ortaya ulaştırılması çok zor gözükken çözümlerin
çıkmasını sağlayacaktır. Günler, belki elimizdeki her bir konuda bulunmamış kimi
kültürel değerleri korumaya çalışıyor. Çünkü, Türk koruma yönetimi,
ideolojik hareketlerin ya da hareketlerin içerdiği bu noktalara ilişkin olarak
yazma çabası içindeyiz gibi de gözükmemektedir.

ideolojik hareketlerin ya da hareketlerin korumacı tutumları açısından bir bölgede
çalışıyor, ancak, daha kapsamlı bir çözümleme çalışması bulunsa da çalışmaları
da beklenmektedir.

1. Çözüm: Türkiye için geçeri ideolojik-historiyografik "patim"lara koruma
yönetimi arasında.

2. Çözüm: Batılılaşma ya da modernleşme ideolojisiyle koruma yönetimi
arasında.

3. Çözüm: Ulusalcı ideolojilerle koruma yönetimi arasında.

Bu konuda bu çözümler incelenecek ve korumacı politikaların oluşmasını ve
uygulanmasını nasıl etkilediklerini tartışılacaktır. Ancak, burada kimi ideolojik
yönelimler nitelik için başvurulan ulusalcılık, Batılılaşma, modernleşme
gibi terimlerin gündelik politik dildeki anlamlarından farklı kullanıldığı özellikle
belirtilebilir.

IRCICA LIBRARY ISTANBUL	
Reg. No:	I 4829
Class No:	W02